

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_3B_08_Učení
TÉMA SADY:	Seminář z psychologie
ROČNÍK:	3. ročník
DATUM VZNIKU:	Prosinec 2012
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Učení

Anotace:

Tento výukový materiál je určen studentům dvouletého volitelného předmětu psychologie. Text je rozdělen do jednotlivých kapitol tak, aby pokryl široké spektrum psychologické problematiky a poskytl zájemcům o tento obor základy, na které mohou navázat dalším studiem psychologie, popř. mohou takto získané poznatky využít pro soukromé účely, k sebepoznání, k rozvoji osobnosti i autoevaluaci.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených pro výuku na vysokých školách, ale i texty určené pro zájemce z řad laiků či těch, kteří si chtějí rozšířit své znalosti získané v předmětu základy společenských věd. Tento materiál doplňuje soustavný výklad dané problematiky, navazuje na vědomosti, které studenti již získali a dále jejich znalosti prohlubuje. Materiál by měl pomoci studentům orientovat se v dané problematice, ale také je získat pro to, aby knihy zde citované také sami používali.

Text by měli studenti využívat k diskusi a k dalším vzájemným debatám. Systém návodných otázek a úkolů přispívá k hlubší práci s předloženým materiálem. Díky této „čítance“ se učí studenti pracovat s jiným textem, než který znají z učebnic, rozvíjet svou čtenářskou gramotnost a rychlou orientaci v textu.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, různě si je doplňovat poznámkami, psát si do nich vlastní úkoly a dopisovat odpovědi. Během vyučovací hodiny je možné texty promítnout dataprojektorem na plátno či na interaktivní tabuli.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně

Učení je proces, který nás doprovází od narození do smrti, neboť „žádný učený z nebe nespadá“. Učení existuje mnoho typů, forem a způsobů. Plháková ve své učebnici začíná kapitolu o učení geneticky naprogramovanými typy.

Alena Plháková: Učebnice obecné psychologie

Etologové a evoluční psychologové zjistili, že průběh učení je v mnoha případech předurčen genetickými dispozicemi. V kapitole o pozornosti jsem se zmiňovala o **orientačně-pátracím reflexu**, jehož funkcí je zjistit, zda jedinci nehrozí nějaké nebezpečí. Tato vrozená reakce současně podněcuje živé organismy k poznávání okolního prostředí. K dalším geneticky naprogramovaným typům učení patří habituace, senzibilizace, imprintace a explorační chování. Tyto formy učení jsou vesměs biologicky účelné a slouží k lepší adaptaci na okolní svět. Osvojování si nových zkušeností při nich zpravidla probíhá bez jakéhokoli vnějšího posílení.

● ● ●

V současnosti je nejvýznamnějším představitelem nativistických teorií řečového vývoje Steven Pinker, který stejně jako Chomsky předpokládá, že základy lidských řečových schopností jsou vrozené. V knize „Jazykový instinkt“ Pinker uvádí následující argumenty pro podporu své teorie. Děti na celém světě a) procházejí stejnými etapami jazykového vývoje, b) vytvářejí kombinace slov, které dospělí neprodukují, c) osvojují si víceméně správná mluvnická pravidla, a to přesto, že u rodičů a jiných dospělých často slyší nesprávné tvary, a d) mateřskému jazyku se naučí i děti s relativně nízkou inteligencí. Ačkoli Pinker nepopírá roli prostředí při osvojení jazyka, je přesvědčen, že nás na tento proces připravila evoluce. Narušit ho může pouze extrémní nedostatek řečových podnětů v kritických periodách. (Pinker 1994)

Ne každé učení má pozitivní výsledek. Lidé se mohou naučit lecčemu, třeba i nezvladatelnému strachu – fobii. Psychologové, kteří se omezují na studium a ovlivňování chování, tzv. behavioristé, soudí, že většina fobií je naučená **podmiňováním**. Zakladatel behaviorismu John Watson v roce 1920 předvedl v ne-etickém experimentu, jak vznikne fobie klasickým podmiňováním. O čtyři roky později napsal slavný postulát o všemocnosti podmiňování.

Morton Hunt: Dějiny psychologie

Když bylo Albertovi devět měsíců, umístili v jeho blízkosti bílou krysu, ale nejevil žádný strach; strachem však reagoval, když těsně za jeho hlavou uhodili kladivem do

ocelové tyče. Watson a Raynerová nechali uběhnout dva měsíce, aby zážitky vymizely, a pak zahájili experiment. Položili krysou před Alberta, který na ni dosáhl levou rukou; jakmile se jí dotkl, uhodili za ním do ocelové tyče. Chlapec sebou prudce trhl, padl dopředu a zabořil tvář do matrace. Při druhém pokusu Albert sáhl na krysou pravou rukou, a jak se jí dotkl, znovu se udeřilo do tyče; nato Albert poskočil, padl dopředu a začal naříkat.

V *Behaviorismu* (Behaviorism) roku 1924 napsal své zřejmě nejslavnější a nejčastěji citované tvrzení:

Dejte mi tucet zdravých, dobře vyvinutých dětí a můj vymezený svět, abych je v něm vychoval a já zaručuji, že každé z nich namátkou vyberu a vyškolím je, aby se stalo specialistou v jakémkoli zvoleném oboru – lékařem, právníkem, umělcem, vedoucím obchodu, a taky ovšem žebrákem a zlodějem, bez ohledu na jeho talent, záliby, sklony, schopnosti, dispozice a rasový původ.

Velikým problémem behaviorismu bylo zredukování člověka na zvíře (pod vlivem pozitivismu odmítali introspekci – člověk je přece schopen lhát). Představy o všemocnosti podmiňování se dostaly do sporu s teoriemi výzkumníků v oblasti sociálního učení.

Jozef Výrost, Ivan Slaměnik (Eds.): Sociální psychologie

(Knihu napsalo celkem dvanáct psychologů z českých a slovenských univerzit)

Skinner tvrdil, že nové reakce mohou být osvojeny prostřednictvím procesu postupného přibližování, ale experimentální výzkumy A. Bandury a R. H. Walterse (1963) obrátily pozornost k mnohem efektivnějšímu procesu – **napodobování**. Autoři prokázali, že napodobování se objevuje i tehdy, když reakce modelu nejsou reprodukovány během osvojování, a proto nemohou získat žádné posílení. Navíc poukázali na do té doby nepovšimnutý fakt, že následky reakce, které prožívá model, mohou ovlivnit budoucí chování pozorovatele tak, že inhibují nebo desinhibují chování. Výsledkem je, že chování, které se mohlo dříve projevit, je potlačené, dokonce v případě, že za něj nebylo dítě trestané. Naopak může být připravena půda pro činnost, která byla potlačena v minulosti, ale která znovu nastane v důsledku pozorování nepotrestaného modelu.

Při učení složitým senzomotorickým činnostem již nelze s pouhým napodobováním vystačit.

Jan Čáp, Jiří Mareš: Psychologie pro učitele

(Jan Čáp je profesorem psychologie na Filozofické fakultě UK, Jiří Mareš je profesorem sociálního lékařství na LF UK v Hradci Králové)

Tradiční postup při osvojování senzomotorických dovedností se zakládal na názorném předvedení, ukázce a následujícím napodobování. Žáci byli převážně ponecháni sami sobě, napodobovali a postupovali metodou pokusu a omylu. V mnoha případech to byly „slepé“ nahodilé pokusy, málo efektivní; u žáků schopnějších, zkušenějších a více motivovaných to byly „inteligentní pokusy“ s využitím myšlení a snahy pochopit, vystihnout podstatné momenty nacvičované činnosti, obtíží, chyb a jejich zvládnutí. Učitelé, zkušení pracovníci, trenéři apod. s kladným emočním vztahem k žákům a se snahou pomoci jim k efektivnějšímu postupu doplňovali názornou ukázkou slovním vysvětlením, rozložením složité činnosti na menší části, rozbořením obtíží a chyb apod.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Zkuste uvést profese, při jejichž osvojení učení probíhala habituace, a jiné profese, kde probíhala senzibilizace. Svá tvrzení podpořte argumenty.
2. Na vzorci klasického podmiňování analyzujte činnost Watsona a Raynerové. Identifikujte podněty a reakce.
3. Text od Slaměníka a Výrosta je poměrně obtížný. Vyložte jej svými slovy (parafrázujte), popř. ilustруйте na příkladu.
4. Ukažte na velmi složité profese vyžadující vysokoškolskou kvalifikaci, při kterých je potřeba zvládnout náročné senzomotorické činnosti.

Zdroje:

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-463-X, str. 380

HUNT, M. *Dějiny psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-386-2, str. 248, 250

PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-1086-6, str. 160, 163

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-1428-8, str. 56

